

VRIJHEID

Andere boeken van Sebastian Junger

Tribe

War

A Death in Belmont

Fire

The Perfect Storm

Sebastian Junger

Vrijheid

Vertaald uit het Amerikaans door Frans Reusink

HOLLANDS DIEP
AMSTERDAM
2021

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Andrew Nurnberg Associates te Londen

Oorspronkelijke titel: *Freedom*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Simon & Schuster, 2021

© Sebastian Junger, 2021

© Vertaling uit het Amerikaans: Frans Reusink, 2021

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2021

© Omslagfoto: istock.com

Omslagontwerp: Herman Houbrechts, Beeldzorg

Typografie: Crius Group, Hulshout

Foto auteur: © David Beyda

ISBN 978 90 488 6225 2

ISBN 978 90 488 6226 9 (e-book)

nur 320

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Aan mijn dierbare familie, die me heeft geleerd wat de werkelijke
betekenis van vrijheid is*

Inhoud

BOEK ÉÉN – HARDLOPEN	11
BOEK TWEE – VECHTEN	53
BOEK DRIE – DENKEN	87
Bronnen en verwijzingen	119

*Wat de mensenkinderen betreft, God wil hen schiften en laten zien
dat zij eigenlijk dieren zijn.*

– Prediker 3:18 (NBG 1951)

BOEK ÉÉN – HARDLOPEN

De verandering voltrok zich resoluut. Ten westen van Harrisburg openbaarde zich het platteland, en ineens konden we drinken uit beekjes, vuurtjes stoken zonder te worden gepakt en zo ongeveer slapen waar we wilden. Langs de spoorlijnen liepen we van Washington via Baltimore naar Philadelphia, sloegen daar rechts af naar de hoofdspoorlijn en kwamen in de winter aan in het land van de Amish. De velden in Pennsylvania lagen er kaal en genadeloos bij in de kou, maar er waren biezen en plooien in dat landschap – stroken bos langs rivierbeddingen, windbrekingen tussen maisvelden, heuvelruggen die onaangetast waren gelaten ten behoeve van de jacht – waar je de nacht zonder problemen onopgemerkt kon doorbrengen. Op een keer maakten we ons avondeten op een steile heuvel boven het plaatsje Christiana en sliepen in een sneeuwbus, terwijl we luisterden naar het hoefgetrappel van koetspaarden op de straten beneden ons. Toen de zon opkwam liepen we het stadje binnen om pannenkoeken te eten en koffie te drinken, en daarna gingen we weer op weg langs de spoorlijnen nog voordat iemand wiens taak het was ons tegen te houden in de gaten had dat we er waren geweest.

Maar buiten Harrisburg, waar de Juniata in de Susquehanna stroomt op het punt waar de rivier de grote doorbraak door de Blue Mountain heeft geforceerd, leek het of we midden in de wildernis waren losgelaten. De eerste kolonisten trokken vaak langs de grote rivieren totdat ze op de eerste reeks watervallen stuitten – de ‘watervallinie’ – en die plekken vormden het beginpunt voor mensen die nog wanhopiger of avontuurlijker waren. Bij de Blue Mountain stort de Susquehanna zich via een reeks richels naar beneden en verdiept zich in de slibbodem van de kustvlakte, waar John Harris, een immigrant uit Wales, rond 1730 een bedrijfje begon en

met vloten mensen van de ene naar de andere kant van de rivier punterde. Wat toen ‘indianenland’ werd genoemd, lag feitelijk aan de overkant. Wanneer Harris’ passagiers aan wal gingen, bevonden ze zich in enorme loofbossen die zich de volgende 1500 kilometer vrijwel ononderbroken uitstrekten, tot aan de Great Plains.

Dat waren pelsjagers, handelaars, voortvluchtigen, jonge mannen die op zoek waren naar land voor hun gezinnen, en uiteindelijk ook die gezinnen zelf. Velen van hen kwamen met zware, eikenhouten huifkarren die waren gebreeuwd als schepen en waarin alles werd vervoerd wat het bos niet kon bieden: voedsel, gereedschappen, serviesgoed, textiel, misschien ook een lappendeken uit de familie. De huifkarren stonden met het oog op de stabiliteit laag op de wielen, waren overdekt met zeildoek en hadden met ijzer beslagen wielen van 15 centimeter breed die niet waren voorzien van schokbrekers of iets van dien aard. De mannen liepen met langlopipe vuursteengeweren over hun schouder, de vrouwen zaten te paard als ze zwanger waren en anders liepen ze ook, en de kinderen sprongen op de huifkar en er weer af, de hele dag door. Deze mensen trokken langs de westoever van de Susquehanna, door het doorbraakdal in de Blue Mountain en vervolgden hun weg daarna langs de Juniata, een snelstromende, heldere rivier die vanaf de indrukwekkende steile wanden van het Alleghenygebergte liep. Het was het enige rivierdal in de hele staat dat westwaarts liep en dat ontwikkelde zich tot een belangrijk vertrekpunt – naar een beter leven, of een vroege dood – voor duizenden kolonisten die het onherbergzame land in trokken zonder de bedoeling te hebben ooit nog om te keren.

Driehonderd jaar later liepen we langs een groot aantal stacaravans die tussen de rivier en een spoorlijn met standaard spoorbreedte stonden en klommen toen op de rails zelf. We hoorden vrachtwagens rijden op Route 22 die terugschakelden op de laatste helling voor Harrisburg, aan de overkant van de rivier. Het was eind april en de gezwollen Juniata stroomde snel vanwege de voorjaarsvloed, met af en toe een in de rivier meegesleurde boom die langs de oevers had

gestaan en aan de wortels was losgerukt en omgevallen. De Juniata stroomde tussen rotswanden die te steil leken om te beklimmen en liep kilometerslang kaarsrecht door. Er waren krekens met zoet water, er was drijfhout voor kampvuren en er stonden bossen die zo dichtbegroeid waren dat je praktisch in het zicht van een kerktoeren of een politiebureau kon gaan slapen zonder dat iemand het in de gaten had.

Dit was een landschap om rekening mee te houden, vonden we, in de zin dat je de weersomstandigheden in de gaten hield en het wopen dat je bij je had naast je had liggen als je sliep. Het enige wat we hadden was een kapmes, maar nadat het donker was geworden, wisten we allemaal waar dat lag: meestal in een boom gehouwen die op een centrale plek stond. Af en toe weergalmde er een geweerschot tegen de rotswanden of er vielen brokstukken van de bovenkant van de richel, en op een ochtend bulderde er een A-10 zo laag over ons heen dat we de piloot in de cockpit bijna konden zien zitten. Op nog geen twee dagen lopen van Harrisburg kwamen we langs een bord dat tegen een boom was gespijkerd waarop de federale overheid werd gewaarschuwd dat het erf 'met alle noodzakelijke middelen zal worden verdedigd'. In sommige dorpen bivakkeerden crystal meth-verslaafden en er zaten zwarte beren op de bergruggen en bij de overblijfselen van oude sluizen en kanalen langs de rivier die er bijna uitzagen alsof ze zo weer in gebruik konden worden genomen als de omstandigheden daar ooit om zouden vragen.

We liepen achter elkaar op het met sintels geplaveide onderhoudspad dat tussen het spoorbed en de rivier liep. Beekjes stortten zich van de rotswanden af alsof ze ergens voor op de vlucht waren. Muggenzwermen speelden in het zonlicht en kleine aluminium vissersboten snelden voort over de stroom beneden ons. Op de plekken waar de spoorlijn recht liep, zagen we treinen van meer dan een kilometer afstand op ons afkomen, met koplampen die als felle kleine zonnen in onze ogen boorden, maar zelfs bij een bochtig traject hadden we vaak het gevoel dat er iets met formidabele kracht onze richting op kwam razen. De treinen waren zo massief en snel dat het leek of ze

de hele wereld in beweging brachten: ze deden de lucht trillen en ontlokten een vreemde hoge toon aan de rails dat de grenzen van het menselijk gehoor benaderde. Op zeker moment waren we zo goed ingespeeld op de omgeving dat we wisten dat er een trein aankwam zonder te weten hóé we dat wisten. We wisten het gewoon. Dan liepen we naar het kreupelhout, gingen op onze rugzakken zitten, sommigen rolden een sigaretje of dronken water en zo zaten we te wachten tot het beest voorbij zou razen. Goederentreinen reden met gematigde snelheid en het duurde een volle minuut voordat ze voorbij waren, maar de passagierstreinen reden soms wel 225 kilometer per uur en kwamen zo plotseling voorbijdenderen dat wij in een wervelwind van dode bladeren en afval achterbleven.

Elk uur namen we een pauze van tien minuten, en we wandelden de hele middag door. Af en toe zagen we in de verte een bestelauto die bij een landweggetje met onbewaakte spoorwegovergang voorzichtig de rails op kwam rijden en er vervolgens overheen hobbelde. Op een bepaald moment zagen we dat er midden op een brug, ruim een kilometer voor ons, een auto stopte, die we met onze verreikijker beter bekeken om er zeker van te zijn dat het geen politieauto was. (Het is verboden het terrein van de spoorwegen te betreden en bij hogesnelheidslijnen wordt dit zelfs beschouwd als een zaak van nationale veiligheid.) Aan het eind van de dag kwamen we bij een oude natuurstenen kalkoven, in een plaatsje dat Bailey Run heette, waar een beekje zich door een heuvelrug boorde en onder het spoor door de Juniata in stroomde. Het ijskoude water werd gefilterd door de hoornkiezel en kalksteen van dit landschap en smaakte alsof de beschaving iets was wat nog moest gaan plaatsvinden. We liepen naar het beekje en richtten ons kamp in op een open plek met platanen en Canadese dennen die zich in de luwte van een heuvelrug bevond. De enige manier waarop iemand ons kampvuur kon zien was door 's nachts stilletjes door het bos naar ons toe te sluipen, maar we hadden een hond bij ons en bovendien zou dat niet gaan gebeuren.

Juniata betekent ‘megaliet’ in de talen die vroeger in dit gebied werden gesproken. Megalieten waren granieten of zandstenen zuilen die in de grond werden geplaatst om het centrum van het gebied van een bepaalde stam te markeren. De vroegste vermelding van die naam verschijnt op kaarten die zijn getekend door Nederlandse kooplieden die Chesapeake Bay in de zeventiende eeuw bezochten en ‘Onojutta Haga’ noteerden op de plek waar de Juniata uitmondt in de Susquehanna. Haga betekent ‘volk’ in het Mohawk, en Onojutta betekent ‘oprijzende steen’. Andere gedocumenteerde versies van het woord zijn onder meer Chenegaide, Yuchniada en Choniate; Europeanen hadden moeite met het schrijven van indiaanse woorden omdat die talen zo anders klonken.

Van de Onojutta-Haga wordt verondersteld dat ze afstammelingen zijn van de Seneca, maar ze werden al in een vroeg stadium uitgeroeid, dus er is niemand die dat zeker weet. Er was nog zo’n megaliet in het noorden van de staat New York en er stonden een paar natuurlijke exemplaren in Ohio: die stenen zijn best zeldzaam. Een van de Onojutta-Haga-dorpen lag slechts een paar kilometer van het punt waar de Frankstown Branch en de Little Juniata samenvloeien, de twee rivieren die de Big Juniata vormen vanaf de plek waar nu het plaatsje Huntingdon ligt. Het was een strategische plek: een veelgebruikt indiaans pad leidde in oost-westelijke richting langs de Juniata van Chesapeake naar Ohio, en een ander pad leidde in noord-zuidelijke richting van New York naar North en South Carolina. Dat laatste pad, het zogenoemde Warriors Path, werd door een groot deel van de plaatselijke stammen gebruikt als ze ten strijde trokken tegen traditionele vijanden die zich honderden kilometers zuidelijker bevonden.

Op een bepaald moment voorafgaand aan de komst van de Europeanen – waarschijnlijk zelfs lang daarvoor – plaatsten de Onojutta-Haga een ruim 4 meter hoge megaliet op dat belangrijke kruispunt. In de steen werden tekenen en symbolen gegraveerd en mogelijk vertegenwoordigde de megaliet een geloof dat hun voorouders had-

den ontleend aan de grond op diezelfde plek. Maar toen de eerste Europeanen daar kwamen, waren de Onojutta-Haga al uitgeroeid tijdens de Irokese veroveringen in de zeventiende eeuw. De uit vijf volken bestaande Irokese Confederatie maakte gebruik van geweren die werden geleverd door Nederlandse bonthandelaren en probeerden feitelijk al het land ten oosten van de Mississippi en ten noorden van North en South Carolina in handen te krijgen. Ze bestreden en vernietigden het Katvolk van Ohio, ook wel het Erievolk genoemd, waarbij ze niets anders achterlieten 'dan grote roedels wolven'. Ze legden 800 kilometer te voet af om de Cherokee en de Choctaw in Carolina te gronde te richten. Ze stuurden duizend man naar Ontario om de Huron onder de voet te lopen. Ze dwongen de Shawnee, de Delaware en de Mingo tot een vorm van vazalachtige slavernij. En met groot gemak versloegen ze de kleinere stammen in het oosten van Pennsylvania: de volken van de Grote Laagvlakten, zoals de Irokezen hen noemden, rond de Wyoming Valley, de Holenduivels van de West Branch en de Onojutta-Haga. Het enige wat ervan overbleef was de naam van de rivier, en hun megaliet.

Kolonisten die aan het begin van de achttiende eeuw langs de Juniata trokken, zagen zich gesteld tegenover een wildernis die werd bewoond door een aantal van de meest oorlogszuchtige volken op de wereld. De inheemse bevolking was beter doorvoed dan de Europeanen en ze waren in het algemeen langer en gespierder. Sommigen hulden zich in beren- en wolvenhuiden en trokken zelfs de dierenkoppen over hun eigen hoofd, alsof ze die beesten waren. Kapitein John Smith ontmoette een Susquehannock die een wolvenschedel als een enorm sieraad om zijn nek had hangen. Tijdens de strijd droegen ze de musketkogels mee in hun mond, zodat ze gemakkelijk konden herladen, en ze bewogen zich zo snel en geruisloos door het bos dat koloniale strijdkrachten vaak de indruk hadden dat ze het tegen vijf- of tienmaal zoveel strijders moesten opnemen dan in werkelijkheid het geval was.

Aan het begin van de achttiende eeuw hadden de Irokezen een

zesde volk aan hun confederatie toegevoegd, de Tuscarora, en waren ze op het hoogtepunt van hun macht. Ze verklaarden dat de grens van de koloniale maatschappij lag bij de 'Eindeloze Bergen': de meest oostelijke bergruggen van het Alleghenygebergte, die zich uitstrekten in het noordoosten van Pennsylvania en doorliepen tot in Tennessee. Op veel plaatsen bestond de voorste bergkam uit een enkele steile rotswand, die door de Irokezen de Kittatinny werd genoemd en die van New Paltz in New York doorliep tot aan de rand van Knoxville. Die wand is over de gehele lengte zo kaarsrecht dat het op een kaart lijkt alsof hij er met een liniaal op is getekend. Kittatinny, te steil om gemakkelijk te beklimmen en te langgerekt om eromheen te lopen, kende over de volledige lengte van 400 kilometer maar een paar doorgangen, waaronder de grote kloof bij Harrisburg. Een paar kilometer verder stroomopwaarts duikt de Juniata op uit de laatste dalen en kloven van het gebergte.

Niet alleen de autonomie van de inheemse volken begon bij de monding van de Juniata, maar dat gold in zekere zin ook voor de autonomie van de blanken. Het koloniale bestuur beschikte voorbij dat punt nauwelijks over enige autoriteit en het had nog minder middelen om die op te leggen. Als je bereid was te riskeren om gevangengenomen te worden door indianen en levend gevild of in stukken gehakt te worden zodat je zelf kon zien hoe je aan de honden werd gevoerd, dan kon je besluiten door de vingervormige dalen van Juniata te trekken, een afgelegen plek te vinden om een hut te bouwen en zo snel mogelijk een maisoogst binnen te halen. Er was daar niets anders dan jijzelf, het land en God, en als je na de oogst nog in leven was, kon je je gezin laten overkomen en proberen er een succes van te maken. Misschien slaagde je er zelfs in nog meer gezinnen te overtuigen om te komen. De risico's waren gigantisch en de ontberingen onbeschrijflijk, maar er zou nooit meer een regeringsfunctionaris zijn die jou ging vertellen wat je wel en niet mocht doen.

Afgezien van de echte wildernis zijn de smalle stroken die langs spoorlijnen lopen waarschijnlijk de minst in de gaten gehouden stukken land in de Verenigde Staten. Als je door een deel van Amerika zou moeten trekken zonder dat iemand het wist, bijvoorbeeld omdat je voortvluchtig bent, of failliet, en je je zorgen maakt over aanklachten wegens landloperij, of gewoon omdat je geen zin meer hebt om met mensen te praten, dan is het verstandig om het soort spoorlijnen te kiezen die langs de Juniata lopen. Er is bijna geen politie langs spoorlijnen, er zijn geen achterdochtige huiseigenaren, geen honden, geen veiligheidscamera's, en geen schijnwerpers. En geografisch gezien zijn spoorlijnen dodelijk efficiënt. Ze doorsnijden moerassen, spleeten steden in tweeën, boren gaten door gebergten en lopen dwars over sierlijke rivierbochten. Als je langs spoorlijnen wandelt, zult je geen stap te veel zetten en hoef je geen heuvels te beklimmen, en als je een hele dag wandelt is dat zo'n beetje het enige wat je verlangt van het traject dat je aflegt.

De rails zijn gemaakt van hoogwaardig staal die in de gieterij tot staven van 12 meter lang zijn gegoten die ongeveer 1 ton wegen en in gedeelten van 400 meter aaneen worden gelast. Voegloos spoor, zoals het wordt genoemd, wordt op stalen verbindingssplaten gelegd die op houten dwarsliggers worden gemonteerd, die op hun beurt op steenslag liggen, het zogenoemde ballastbed. Het ballastbed is hobbelig en je kunt er moeilijk op lopen. De bielzen liggen 53 centimeter uit elkaar, wat – toevallig of niet – het midden houdt tussen een flinke stap en een kleine stap. Het is buitengewoon moeilijk om te wandelen over spoorlijnen.

Spoorlijnen worden vaak in de zomer aangelegd, zodat er in de winter, als het koud is, een zekere spanning op komt te staan. Rechte gedeelten worden overgangsbogen genoemd en zijn ontworpen om het plotselinge gewicht te kunnen absorberen van een 1,5 kilometer lange, 13 miljoen kilo wegende goederentreinen met een snelheid van 95 kilometer per uur. In de bochten worden de spoorlijnen schuin aangelegd, wat verkanting wordt genoemd, zodat het gewicht gelijk blijft

ondanks de centrifugale krachten, maar als een trein te langzaam rijdt steunt hij te veel op de binnenste rail, die dan sneller slijt. Spoorstaal kruipt in de lengte of trekt zijdelings krom, ondanks stabiliserende verankeringspunten, en onder de 'pompende' dwarsliggers verzamelt zich regenwater dat naar de zijkant spat als er treinen overheen rijden. De remmen van goederentreinen worden gloeiend heet, en als het water onder de pompende dwarsliggers ertegenaan sproeit, kunnen de remmen breken en ontspoord de trein. Elk onderdeel van een spoorlijn zal uiteindelijk lostrillen, kromtrekken, scheuren of verzwakken, wat betekent dat er door onderhoudsploegen voortdurend aan wordt gewerkt. Een groot deel van de 225.000 kilometer aan spoorlijnen in Amerika bestaat niet meer uit oorspronkelijke onderdelen.

Omdat er voortdurend van alles gerepareerd moet worden, liggen er langs veel spoorlijnen in Amerika onderhoudspaden die zijn geplaveid met sintel. Dat was de gemakkelijkste ondergrond om op te lopen: je kon er niet op wegglijden, zoals op het ballastbed, en de paden waren zo egaal dat je je ogen op het spoor kon richten terwijl je aan het lopen was. Je kon er zelfs 's nachts lopen zonder een hoofdlamp te dragen. Op sintelpaden bereik je een cadans waarin je redelijk gemakkelijk een tempo van 5 kilometer per uur kunt halen, en in een andere cadans loop je 6,5 kilometer per uur waarbij de inspanning bijna tweemaal zo zwaar voelt. (De oude Keltische lengtemaat '*league*' werd gedefinieerd als de afstand die iemand in een uur kon afleggen, ongeveer 5 tot 6,5 kilometer.) Met een zware rugzak kun je het gevoel krijgen dat je in een tempo loopt dat hoger ligt dan wanneer je helemaal geen rugzak zou dragen, maar een rugzak van 30 kilo reduceert je loopvermogen misschien wel tot de helft. En op een warme dag veroorzaakt het extra gewicht zoveel wrijving in je schoenen dat je voetzolen binnen een paar uur helemaal kapot zijn. Op een keer kreeg ik zulke grote blaren dat ik een kromme zeilmakersnaald nam en er een draad doorheen haalde zodat ze 's nachts konden leeglopen. Toch raakten ze geïnfecteerd en een weeklang kon ik niet gewoon lopen.